

PETROL ÖNCESİ DÖNEMDE KUVEYT SİYASET TARİHİ (1750-1930)*
HISTORY OF KUWAIT'S POLICY BEFORE THE OIL (1750-1930)
ПОЛИТИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ КУВЕЙТА В ПОСТНЕФТЯНОЙ
ПЕРИОД (1750-1930)

Derya SÜRMEİİOĞLU PARLAR†

ÖZ

Petrol sonrası dönemde büyük bir dönüşüm geçiren Körfez ülkelerinin ekonomik ve siyasi süreçlerini açıklamaya çalışan klasik rantıye devlet yaklaşımının Kuveyt devletinin siyasi yapısını tam karşılamadığı görülmektedir. Diğer taraftan monarşik yapıya rağmen Kuveyt siyasi yaşamı, ağır aksak işlese de, diğer körfez ülkelerine nazaran daha katılımcı bir görünüm arz etmektedir. Bunun temelinde yatan etkenlerden birini de söz konusu ülkenin petrol öncesi dönemde geçirmiş olduğu siyasi deneyim oluşturmaktadır. Petrol öncesi Kuveyt siyaset tarihi klasik rantıye devlet yaklaşımının petrolün yarattığı zenginliğin toplumun siyasi pasifizmini sağlayacağı şeklindeki görüşünü kısmen de olsa önlemiştir. Bu uzantıda petrol öncesi Kuveyt siyaset tarihi adı geçen çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada Kuveyt'in kuruluş süreci, kuruluşunda etkili olan aktörler ve söz konusu aktörlerin Kuveyt politika yaşamındaki yeri ele alınmıştır. Özellikle bilinenin aksine Kuveyt'in kuruluş sürecinde El-Sabah ailesinin tek başına etkili olmadığı, El-Sabah ailesinin de dahil olduğu ve adı geçen toprakların önde gelen ailelerinden meydana gelen Bani Utub kabilesinin önemli rol oynadığı görülmektedir. Siyasi yaşamı etkileyen ve belirleyen yönetici kesim dışında ekonomik zenginliği elinde bulunduran ve yöneticilerin ekonomik anlamda bağımlı olduğu ticari elitlerin de en az yöneticiler kadar bu süreçte rol aldığı görülmektedir. Bu noktada o dönem hakim olan “ortak yönetim anlayışı”nın petrol sonrası dönemde de iç politik hayatı etkileyecek şekilde Kuveyt siyaset tarihinde önemli role sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışmada petrol öncesi Kuveyt siyaseti ele alınarak günümüz Kuveyt siyasi geleneğinin daha iyi anlaşılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuveyt siyaseti, El-Sabah ailesi, ortak yönetim, Bani Utub kabilesi, tüccar sınıfı, 1921 Meclisi.

ABSTRACT

*Bu makale, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2016 yılında kabul edilen “Petrolün Ülke Politikalarına Etkisi: Kuveyt Örneği” adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

†Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, deryasurmelioglu@nevsehir.edu.tr

It is seen that the classical rentier state approach seeking to explain the economic and political process of Gulf states fails to explain the political structure of the State of Kuwait. On the other hand, although the political life of Kuwait operates even at a snail's pace despite the monarchic structure, it displays a more participatory nature in comparison to those of the other Gulf states. One of the underlying reasons is the political experience the country had before oil. Kuwait's political history before oil partly weakens the rentier state approach claiming that the wealth coming with oil causes political passivism in society. In this context, the political life in Kuwait is the subject of this paper. This paper analyzes the actors who were active in the foundation of Kuwait and their roles in the political life of Kuwait. It is seen that, contrary to what is believed, El-Sabah family was not the only actor active in the foundation process of Kuwait, but also Bani Utub tribe which consists of leading families of the respective lands and covers El-Sabah family also played an important role during the process. Merchant class who hold the economic wealth and to whom the administrators economically depend on seem to have been as effective as the administrators influencing and shaping the political life. For this reason, it is obvious that "joint governance culture" dominating the era at the time being played an important role in the political life of Kuwait, with its impacts on the domestic political life in the period after oil. The study seeks to shed a light to the current political tradition of Kuwait, by analyzing the politics of Kuwait before oil.

Key words: politics of Kuwait, El-Sabah family, joint governance, Bani Utub tribe, merchant class, 1921 Assembly

АННОТАЦИЯ

Следует отметить, что классический рентно-государственный подход, который пытается объяснить экономические и политические процессы стран Персидского залива, которые претерпели серьезные преобразования в постнефтяной период, не полностью соответствовал политической структуре кувейтского государства. С другой стороны, несмотря на свою монархическую структуру, кувейтская политическая жизнь несмотря на то, что функционирует медленно, более активна, чем другие страны Персидского залива. Одним из основополагающих факторов является политический опыт упомянутой страны в постнефтяной период. Политическая история Кувейта в постнефтяной период частично препятствовала мнению, что классический рентно-государственный подход обеспечил бы политический пацифизм общества богатством нефти. Таким образом, предметом исследования является политическая история Кувейта в постнефтяной период. В этом исследовании обсуждались процесс основания Кувейта, действующие лица, которые были эффективными в его создании, и место этих участников в политической жизни Кувейта. Следует отметить, что Семья Аль-Сабах была не одна в процессе основания Кувейта, и что племя Бани Утуб, включая семью ас-Сабах, которая является одной из ведущих семей данной земли, играет важную роль. К этому добавим, что коммерческие элиты, которые держат экономическое богатство отдельно от правящей группы, которая влияет и определяет политическую жизнь и чьи правители являются экономически зависимыми, играют роль в этом процессе так же, как и правители. В этот момент видно, что преобладающее в то время общее понимание совместного правления, которое преобладало в то время, сыграло важную роль в политической истории Кувейта таким образом, что это повлияет на внутривнутриполитическую жизнь в постнефтяной период. В этом исследовании направлено на то, чтобы лучше понять кувейтскую политическую традицию, рассматривая кувейтскую политику в постнефтяной период.

Ключевые слова: кувейтская политика, семья Аль-Сабах, совместное правление,

племя Бани Утуб, купеческий класс, собрание 1921 года.

Giriş

Petrol sonrasında ekonomik, sosyal ve siyasal her alanda dönüşüm yaşayan Kuveyt, bir taraftan kurumsallaşmış devlet sürecini tamamlarken diğer taraftan sosyal alanda büyük bir refaha kavuşmuştur. Petrol, toplum içinde mevcut sosyal ve siyasal düzeni etkilemiş, bu uzantıda yeni sınıflar ortaya çıkmış, mevcut sınıfların rolleri değişmiştir. Kuveyt'te petrol kaynaklarının sahibi devlet- doğal olarak El-Sabah nüfuzundaki Kuveyt- olup gelirler doğrudan yönetici ailenin eline geçmektedir. Böylece petrolle birlikte El-Sabah ailesi, Kuveyt yaşamının her alanına nüfuz etmiş, toplum karşısında ciddi bir güç elde etmiştir. Bu uzantıda petrol ülkelerinin ekonomik ve siyasi dönüşümlerini açıklamaya çalışan rantiyeye devlet yaklaşımının, petrol zenginliğinin en genel anlamda demokrasiye ciddi engel oluşturduğu şeklindeki öngörüsünün haklılık kazandığı görülecektir. Ancak petrol zenginliğinin ortaya çıkardığı sosyal ve ekonomik politikalar Kuveyt'te mevcut siyasi dengeleri yönetici El-Sabah ailesinin lehine değiştirmiş olmakla ve monarşinin devamlılığına katkı sağlamakla beraber temsili ve katılımcı kurumlar konusundaki taleplerin, canlı bir muhalefetin her zaman Kuveyt siyasi hayatında var olduğu görülmektedir. Böylece vergi olmadan temsil olmaz anlayışı Kuveyt için kısmen geçerliliğini yitirmiştir. Bunun temelinde büyük komşulara sahip az nüfuslu küçük ülke olmak ve çoğu zaman söz konusu komşulardan kendisine yönelik ciddi güvenlik tehdidi almak, petrolün katılımcı siyasete ayak bağı olması kadar söz konusu kaynağın yarattığı zenginliğin ortaya çıkardığı sosyal kalkınmanın siyasi bilinci arttırması şeklindeki nedenler yanında petrol öncesi dönemde görülen ortak yönetim anlayışı, erken dönem siyasi bilinç yaratan 1921 Meclisi gibi Kuveyt'in ortaya çıktığı 18. yüzyıldan petrolün etkisinin hissedildiği 20. yüzyılın ortalarına kadar söz konusu topraklarda mevcut olan siyasi gelenek yatmaktadır. Bu uzantıda çalışmada rantiyeye yaklaşımının Kuveyt siyasetini tam açıklayamamasının nedenlerinden birini oluşturan söz konusu ülkenin petrol öncesi dönemde sahip olduğu siyaset geleneği ele alınmaktadır. Özellikle kuruluş sürecinde önemli rol oynayan Bani Halid ile Bani Utub kabileleri, El-Sabah ailesi ve tüccar sınıfının Kuveyt siyasetindeki rolleri tarihsel olarak incelenmektedir. Kuveyt siyasetinde siyasi farkındalık yaratan 1921 Meclisine de ayrıca yer verilmektedir.

I.Kuveyt Şeyhliğinin İnşası: Bani Halid ve Bani Utub Kabileleri

Mezopotamya uygarlıklarından, Avrupa medeniyetleri ve Osmanlı'ya kadar farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan ve en nihayetinde 1960'lı yılların başından itibaren bağımsızlığına kavuşarak uluslararası arenada bağımsız bir ülke olarak rol almaya başlayan günümüz Kuveyt'in temelini 18. yüzyılın başında atıldığı kabul edilmektedir. Abu Hakima İngiliz Doğu Hindistan Şirketine dayandırdığı verilerle Kuveyt'in temelini atanların Arabistan'ın kuzeydoğusuna hükmeden Bani Halid kabilesi olduğunu ve bunun da yaklaşık 1716 yılında gerçekleştirildiğini belirtmiştir (Abu Hakima, 1983, s. 1). Lorimer de (aktaran: Longva, 2006, s. 171) Kuveyt'in yine 18. yüzyılın ilk yarısında yaşanan kıtlık ve kuraklık sonucu Arabistan'ın merkezinden gelen bedeviler tarafından kurulduğunu yazmıştır. Kuveyt'i siyasi bir şehir-devleti olarak kuranlar da 18. yüzyılın başında buraya gelen Utubi kabilesi olmuştur (El-İbrahim, 1975, s. 20; Crystal, 1992, s. 7). Bu şekilde Kuveyt'in temelini atanlar Bani Halid kabilesi iken onu siyasi bir varlık olarak kuranlar Bani Utub kabilesi olmuştur.

Heron (aktaran: El-İbrahim, 1975, s. 25-26) 1700'lü yılların başında Kuveyt topraklarının El-Hasa vilayetinin bir parçası olarak o dönem Arap topraklarının tüm kuzeydoğu kıyılarına hükmeden Arapların Adnani kabilesinden Bani Halid kabilesinin yetkisi altında bulunduğunu yazmıştır. Bani Halid kabilesi, küçük ülkeye ilk „Kuveyt' ismini veren Şeyh Barrak önderliğinde, 17. yüzyılın ikinci yarısında güneyde tarım üretimi ve inci avcılığında zengin Katar'dan ve kuzeyde Kuveyt'e kadar uzanan bölgeyi hakimiyeti altına almıştır (Abu

Hakima, 1983, s. 3). Kuveyt'i güvenli ve istikrarlı bir bölge haline getiren Bani Halid kabilesi (Middle East Research and Information Project [MERIP], 1975, s. 6; Crystal, 1992, s. 8) içinde 1720'li yıllarda başlayan iktidar mücadelesi Bani Halid'e bağılılığı devam eden diğer kabilelerin bir çeşit kısmi bağımsızlık elde etmesine olanak vermiştir (Abu Hakima, 1983, s. 2-5). Söz konusu kabilelerden Bani Utub günümüz Kuveyt topraklarında 1720'lerde kısmi özerklik elde ederken 1750'lerde Bani Halid üyeleri arasında tekrar baş gösteren iktidar mücadelesi ve Arabistan'ın merkezinde yükselen Vahabilerin burayı ele geçirmek için Bani Halid'e saldırmasıyla başlayan Vahabi-Halidi savaşıyla bağımsızlık yolunda önemli fırsat yakalamıştır (El-Sabah, 1980, s. 19).

El-Sabah, El-Khalifa, El-Zayed, El-Jalahima ve El-Maawida gibi önemli ailelerden meydana gelen (Anthony ve Hearty, 1980, s. 133; Salih, 1992, s. 66; Assiri, 1990, s. 2; El-İbrahim, 1975, s. 25; Crystal, 1992, s. 7) Arap kabilesi Utubiler, yaşanan kıtlığa paralel iyi otlak ve su bulmak için (Ok ve Sobutay, 1999, s. 21; Crystal, 1992, s. 7) ve Necd bölgesinde Anaza kabilesi içinde yaşanan kabile içi uyuşmazlıklara bağılı olarak (El-Omar, 1997, s. 46) Arabistan'ın iç bölgelerinden göç edip modern Kuveyt devletinin temellerini atacak şekilde 1716'da Kuveyt'te gelip yerleşmişlerdir (Crystal, 1992, s. 7; Cordesman, 1997, s. 3). Kısacası Utubi kabilesi, Arabistan'ın elverişsizliğinin yarattığı zor koşullar sonucunda buldukları toprakları terk edip bugünkü Kuveyt'in kurulmasını sağlayacak şekilde söz konusu alana zorunlu olarak yerleşmişlerdir. 18. yüzyılın ikinci yarısında Bani Halid'in güç kaybetmesine paralel Utubiler Kuveyt'te kendi Şeyhliklerini kurmuşlardır (Abu-Hakima, 1983, s. 17). Utubi kabilesi Kuveyt'e göç eden aileler arasında yeni bir sosyal bağı yaratarak topluluk anlayışının dönüşmesine öncelik edecek şekilde Kuveyt'te yeni bir hüviyet inşa ederek yerel kimlik anlayışının hızla gelişmesini sağlamıştır (Crystal, 1994, s. 54). İnci, gemi inşası, ticaret ve liman gelirleriyle geçinmeye başlayan Bani Utub kabilesi, girişimci özellikleri ve büyüyen topraklarıyla Kuveyt'i deniz güç ve ticareti yanında Hindistan, Arabistan ve bugünkü İran topraklarını Avrupa'ya bağlayan önemli kara ticaret yolu haline getirerek zengin ticaret merkezine dönüştürmüşlerdir (MERIP, 1975, s. 6; Crystal, 1992, s. 8).

50 yıllık bir periyod içinde zenginlik ve nüfus açısından büyüyen Utubi şehir devleti Kuveyt, kısmi siyasi özerklik elde etmiştir (El-İbrahim, 1975, s. 25). 1716 yılında yerleştikleri Kuveyt'in yerel yönetimini kontrol altına alan Utubi kabilesinden El-Khalifa ve El-Jalahima ile El-Sabah soylu aileleri (Abu-Hakima, 1983, s. 4) arasında oligarşi anlayışıyla üç kişilik yönetim kurulmuştur (Anthony ve Hearty, 1980, s. 135). El-Sabah ailesi şehir güvenliği, diplomatik, kabile ilişkileri gibi devlet işlerinden; ticaret, balıkçılık, inci avcılığı şeklindeki denizcilik sektöründen El-Khalifa ve kıyı güvenliğinden El-Jalahima yükümlü olmuştur (Peterson, 1991, s. 1444; Assiri, 1990, s. 2; Crystal, 1992, s. 9). Üçlü yönetim 1760'lı yılların ortalarına kadar devam etmiş; ancak tarihsel olarak yöneticilik iddiası bulunan El-Khalifa ve El-Jalahima ailelerinin 1760'larda siyasi ve ekonomik nedenlerle El-Sabah yöneticisiyle arası açılmıştır. Sonuç olarak da El-Khalifa ve El-Jalahima Kuveyt topraklarını terk ederken Kuveyt'in gelecek kaderini tayin eden aile, kabile içi siyasi yarıştan galip çıkan El-Sabah olmuştur.

2. Petrol Öncesi Kuveyt Siyasi Yaşamı

Ayrı bir siyasi varlık olarak ortaya çıktığı 18. yüzyıldan itibaren Kuveyt, 20. yüzyılın başına kadar Osmanlı'nın etkisi altında varlık gösterdiğinden ve 1914 yılına gelindiğinde de resmen İngiliz koruması altına girdiğinden dış egemenliğini 1961 yılına kadar sağlayamamıştır (El-İbrahim, 1975, s. 21). Ancak iç politik hayat açısından bakıldığında 18. yüzyıldan itibaren Kuveyt, birçok komşu devletin aksine özerk siyasi ve toplumsal bütünlük oluşturmuştur (Crystal, 1994, s. 54). Diğer taraftan bölgedeki Osmanlı nüfuzuna ve 1899'da Kuveyt'in egemenliğini sınırlayacak nitelikteki İngiltere ile yapılan anlaşmaya rağmen I. Dünya Savaşı'na

kadar bağımsız bir varlık olarak hareket etmiştir. Çünkü İngiltere yalnızca Hindistan yolunu korumak ve diğer Avrupalı güçleri bölge dışında tutmak şeklindeki çıkarları tehlikeye girdiğinde Kuveyt'in siyasetine müdahil olduğundan ve Kuveyt de veraset konusunda kurumsallaşmış bir mekanizmayı içselleştirdiğinden İngiltere arka planda kalmayı tercih etmiştir (Crystal, 1990, s. 42).

Dış egemenliği bulunmayan Kuveyt, iç politik düzen açısından dönemine göre oldukça bağımsız olarak, yönetim anlayışını kendisi belirlemiştir. Kuveyt bağımsızlık tarihine kadar, Kuveyt Şeyliği adı altında yönetimin başında bir şeyhin bulunduğu, yönetim yapısı basit, geleneksel temele dayanan ve bu şekilde modern devlet sisteminin gelişmesine engel oluşturan kabile örgütsel düzeni kapsamında ilkel politik sisteme sahip olmuştur (El- İbrahim, 1975, s. 21; Crystal, 1992, s. 10; El-Omar, 1997, s. 48). Kuveyt yöneticisi Şeyh, toplumun diğer önde gelen ailelerinin görüşü alındıktan sonra yönetici aile konseyi tarafından seçilmiştir (Cordesman, 1997, s. 3). İlk yıllarda yönetici aile, günlük görüşmeler (meclis) yoluyla pazarda ya da kendi konutunda halkıyla yakın ilişki içinde toplumu yönetmiştir (Wilson, 1927, s. 252). Önemli kararları, güçlü ve zengin tüccarlar ya da tecrübeli kabile liderleri ile istişare ettikten sonra almıştır (Crystal, 1992, s. 71; El-Omar, 1997, s. 48). Bu şekilde Kuveyt'te ülke yönetimi istişare, konsensüs ve işbirliğine dayalı varlık göstermiş (Salameh ve El-Sharah, 2011, s. 57, 60) ve buna paralel yöneten ile yönetilen arasında karşılıklı bağımlılık yaratan yönetim anlayışı "ortak yönetim" petrol öncesi dönemde var olmuştur (Alnajjar, 2000, s. 243; Salameh ve El-Sharah, 2011, s. 60). Kuveyt'in bu özelliğini ortaya koyacak şekilde Kuveytli tarihçiler de şehrin kurucularının dahil olduğu siyasetin katılımcı yapısına ve söz konusu kişilerin yöneticilerini seçtiğine vurgu yaparken 19. yüzyılda buraya seyahat eden Avrupalı gezginler, Kuveyt insanların dünyanın en özgür insanları olduklarını, yöneticilerin kendileri ile toplumun diğer liderleri arasındaki gönüllü iş bölümünü dahilinde şehri yönetme hakkı elde ettiğini belirtmişlerdir (Tetreault, 2000, s. 34). Bu açıdan bakıldığında Kuveyt'te yönetim kabile örgütsel düzeni kapsamında olmakla beraber yönetici aile otoriter anlayışla değil dönemine kıyasla oldukça demokratik denebilecek bir düzende toplum ile ortak siyasi yönetim anlayışını benimsemiştir.

Körfez Arap ülkeleri içinde ilk olmak üzere Ortadoğu'da katılımcı siyasetin eski tarihine sahip Kuveyt'te, Kuveytli -şehir devletinin en güçlü kabilelerinden oluşan konsey-iki yüzyıldan daha uzun bir süre öncesinde güce dayalı hükmetmek yerine kendilerine bireysel liderlik etmesi için El-Sabah ailesini seçmiştir (Salameh ve El-Sharah, 2011, s. 57). Sonuçta devletin kurucu unsuru olan toprak parçası (ülke), insan topluluğu (halk), egemenlik unsuru (iç egemenlik) Kuveyt için gerçekleşmiştir (Abdul Reda, 1991, s. 267). Artık Kuveyt siyasi varlık olarak kendini hissettirmeye başlamıştır. Yeni düzende yöneten ve yönetilen arasında, yöneticinin toplumun genel işleriyle ilgilenmesi ve yönetime ilişkin temel kararlarda halka danışması karşılığında (Salih, 1991, s. 47) yönetilenin üretimden, yönetici ve kurumlarına mali, kişisel ve siyasi destek vermekten sorumlu olacağını öngören zımni bir toplum sözleşmesi sağlanmıştır (Salameh ve El-Sharah, 2011, s. 59-60).

2.1.El-Sabah Ailesi

Modern Kuveyt siyaset ve tarihinin öncüleri yine Arap yarımadasından (Necd) 1716 yılında diğer kabilelerle birlikte buraya göç eden Adnani Arap kabilesine bağlı Anaza'nın Utubi boyundan gelen El-Sabah ailesi olmuştur. Aile 1750'lerde Kuveyt Şeyhliğini kurarak Kuveyt siyasi devletinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Ahmad, 1992, s. 181). Göç edip yerleştikleri topraklarda güvenlik içinde yaşamak, işlerini sürdürmek için barışı devam ettirmek, uyuşmazlıkları çözmek, Osmanlı İmparatorluğu, çevre kabileleri, diğer Körfez Şeyhlikleriyle ilişkileri sürdürmek ve gerekli diğer işleri yerine getirmek gibi konularda birine ihtiyaç duyan Bani Utub'un üç önemli ailesi, kabilenin yaşça büyükleri olan El-Sabah ailesini bu göreve

uygun görmüştür (Cordesman, 1997, s. 3; Tetreault, 2000, s. 33, 40).

Petrol öncesi dönemde gücü askeri, ekonomik ve dini işlevlerden ziyade politik temellere dayanan ve böylece Kuveyt siyasi yönetiminden sorumlu El-Sabah ailesi, 18. yüzyılın ortalarından günümüze kadar yaklaşık 250 yıldır iktidarı elinde tutmaktadır (Ayhan, 2011, s. 3; Crystal, 1992, s. 71; Marine Corps Intelligence Activity, 2003, s. 15). Geleneksel değerlere dayalı yönetim anlayışını devam ettiren El-Sabah ailesi, iktidarı zorla ele geçirmemiştir (Assiri, 1990, s. 2; Crystal, 1992, s. 10; Marine Corps Intelligence Activity, 2003, s. 15). Babadan oğula geçen kalıtsal veraset sistemine dayanmayan ve irsen intikal zorunluluğunun olmadığı yönetim anlayışında, geleneksel yöntemlerle yani yönetici El-Sabah ailesinden gerekli niteliklere sahip, liderlik vasfı taşıyan daha çok ailenin yaşça büyük üyeleri içinden bir kişi şeyh olarak atanmıştır (El-Omar, 1997, s. 50; Assiri, 1990, s. 2). Şeyh, kendi siyasi özerkliğinin sınırlanması anlamına gelecek şekilde aile konseyi tarafından kabile önderleri (kabile konseyi) ile önde gelen tüccar ailelerinin önerisi ile seçilmiştir (Crystal, 1994, s. 73; Tetreault, 2000, s. 34). Böylece 18. ve 19. yüzyıllar boyunca El-Sabah'ın zenginlik ve sosyal statü açısından diğer Bani Utub emsallerinden daha üstün olmadığı bir toplumsal anlayışta, yönetim divanlarına diğer Bani Utub aileleri de katılmıştır (Crystal, 1992, s. 71). Bu durum Kuveyt siyasi yapısının başında bulunan El-Sabah ailesinin mutlak gücünü sınırlamıştır. Yönetici aile gücünü askeri desteğine ihtiyaç duyduğu diğer kabilelerle ve ekonomik anlamda bağlı olduğu tüccar kesimiyle paylaşmak zorunda kalmıştır (Abu Hakima, 1983, s. 8).

Yönetim geleneğine paralel Kuveyt'in ilk Şeyhi El-Sabah ailesinin kurucusu Sabah I Bin Cabir Bin Adbi Sabah I, oligarşi anlayışı içinde kendi yaşlılarının seçtiği kabile seçimiyle iktidara gelmiştir (Tetreault, 2000, s. 34; El-İbrahim, 1975, s. 25). Sabah Bin Cabir'in ölümünden sonra yerine geçen ve aile iktidarının pekişmesine olanak veren oğlu Abdallah I Sabah, şehrin ileri gelen aileleri El-Khalifa ve El-Jalahima ile liderlik konusunda anlaşmazlık yaşadığından öncelikle iç sorunlarla uğraşmak durumunda kalmıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere diğer yönetici iki ailenin şehri terk etmesiyle Abdallah I gücünü sağlamlaştırarak yönetimin tamamını El-Sabah ailesinin elinde toplamıştır. Abdallah I Sabah'ın halefleri de 19. yüzyıl boyunca Kuveyt içindeki El-Sabah üstünlüğünü pekiştirmek ve Kuveyt'in özerkliğini Arap ve Osmanlı komşularından korumak için uğraşmışlardır (Crystal, 1992, s. 9-11). El-Sabah ailesinin iktidarı tamamen ele geçirmesiyle Kuveyt, siyasi ve ekonomik hayatta hızlı kalkınma içine girerek daha kurumsallaşmış bir görünüm kazanmıştır (Monroe, 1954, s. 271). Özellikle bu süreçte Mübarek El-Sabah Kuveyt devletinin şekillenmesinde en etkili figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1.(Büyük) Mübarek El-Sabah (1896-1915)

El-Sabah ailesi içinde tahta geliş biçimi ve icraatlarıyla tarihte en fazla dikkat çeken Büyük Mübarek El-Sabah ile Kuveyt modern tarihinin başladığı kabul edilmektedir (Crystal, 1992, s. 11). Mübarek, Kuveyt yönetim anlayışına uymayacak şekilde Mayıs 1896'da kardeşleri Jarah ve Muhammed'i öldürtüp bir çeşit darbeye iktidarı ele geçirmiştir (Salih, 1992, s. 66). Eski Şeyh Abdallah'ın ve kardeşleri o zamanki Kuveyt Şeyhi Muhammed ve Jarah'ın Osmanlı yanlısı politikalarından -özellikle Kuveyt'in Iraklaşma korkusu- hoşnut olmayan önemli kişi, kabile ve tüccarları etrafında toplayarak yaptığı darbeyi, kardeşi Şeyh Muhammed'in hiçbir maddi destek sağlamadan kendisini askeri amaçlarla Hasa ve Kuveyt'in iç bölgelerine sürgün etmesinin cevabı olarak gerçekleştirmiştir (Tetreault, 2000, s. 37-38; Crystal, 1992, s. 11-12; Tetreault, 2011, s. 75). Bu şekilde bugünkü emirlerin seçilme yöntemlerini belirleyen darbenin öncüsü Mübarek, Kuveyt tarihinde tahtı zorla ele geçiren ilk ve son kişi olmuştur (El-İbrahim, 1975, s. 39; Crystal, 1992, s. 12; Tetreault, 2000, s. 37).

Öncelikli olarak Mübarek, Kuveyt'i belirsiz Şeyhlikten özerk bir devlete dönüştürmeyi başarmıştır (Salih, 1992, s. 66). Genişleme yanlısı, oportünist ve otoriter politikacı Mübarek,

gücün yönetici ailenin elinde toplamasına olanak verecek şekilde bir taraftan muhalifleri tehdit ve sindirme yoluyla susturmuş, diğer taraftan kendisini destekleyen tüccarların siyasi gücünü kontrol etmeye çalışmıştır (Tetreault, 2000, s. 39; Crystal, 1992, s. 14; Tetreault, 2011, s. 75). Geleneksel yönetim anlayışına uymayacak şekilde devlet kararlarını birçok etkili aileyi saf dışı bırakarak tek başına almaya başlamıştır (Crystal, 1992, s. 13). Bu uzantıda otoritesini sağlamlaştırmak için daha sonraki siyasi krizlerin tohumunu oluşturacak şekilde vergileri arttırmış, kent sermayesini kontrol etmek amacıyla Irak topraklarında bulunan ailesinin hurma bahçelerinden elde ettiği gelire ve İngiltere'nin maddi desteğine başvurmuştur (Tetreault, 2000, s. 39; Tetreault, 2011, s. 75). Böylece Mübarek, petrol çağında da devam edecek gücün yönetici aile elinde merkezileşmesi şeklinde önemli bir değişime yol açmıştır (Crystal, 1992, s. 13). Sonuç olarak Mübarek Kuveyt içinde mevcut olan istişare geleneğini tersine çevirerek halkın tepkisine yol açacak şekilde tüm gücü elinde toplamaya çalışmıştır.

Otoriter yapısına karşılık Mübarek devletin kurumsallaşması yolunda önemli adımlar atmış, bu uzantıda yeni devlet kurumları, siyasi ve ekonomik politikalar geliştirmiştir. Mübarek gerek cömertliğiyle sağladığı büyük ticari imtiyazlarla gerekse politik faaliyetleriyle siyasi özerklik ve zenginlik konusunda Kuveyt'i geliştirerek önemi az bir yerden gelişen, yaşanabilecek bir prensliğe çevirmiştir (El-İbrahim, 1975, s. 39; Tetreault, 2000, s. 37). O dönem bölgedeki korsanlık faaliyetlerinin Kuveyt için de tehdit oluşturması, İran'ın Basra işgalinin son bulmasıyla küçük Şeyhliği kullanan çöl kervanlarının sayısında azalma görülmesi sonucunda ciddi durgunluk yaşayan ekonomi Mübarek ile yeniden canlanmıştır (El-İbrahim, 1975, s. 33). Mübarek söz konusu dönemde ekonominin bölgesel bağımlılığını azaltarak İngiliz ticaret sistemine entegre olmasını sağlamış, aynı zamanda arttırmaya çalıştığı ancak başarısız olduğu vergilerle devletleşme sürecine katkı yapacak şekilde Kuveyt'te vergi toplayacak küçük bir bürokrasi doğurmuş ve bu uzantıda 1899'da İngiltere ile yaptığı anlaşma sonrasında deniz ve kara gümrüğü idarelerini kurmuştur (Crystal, 1992, s. 13-14). İlk hastane ve 1913'de El-Mübarek okulu özel girişimin desteğiyle Mübarek döneminde kurulmuştur (Salih, 1992, s. 70; Crystal, 1992, s. 14).

1915'de Mübarek'in ölümü ile yerine geçen ve 1917 yılına kadar iktidarda kalan oğlu Cabir, halkın hoşnutsuz olduğu konut ve emlak vergisini kaldırmıştır. Cabir'den sonradan gelen ve ülkenin ihtiyaç duyduğu güvenlik birimini oluşturan Selim'in 1921'de ölmesi üzerine yeğeni Ahmet (1921-1950) başa geçmiştir (Salameh ve El-Sharah, 2011, s.61-62; Crystal, 1992, s. 15-16).[‡] Selim'in ölümünün ardından çocukları yerine kardeşi Cabir'in ailesinden Ahmet Cabir'in seçilmesi El-Sabah ailesinde bir dönüm noktası olmuştur. Söz konusu tarihten günümüze kadar sürecek yeni bir veraset sistemi benimsenerek Şeyhlik birkaç istisna dışında sırasıyla Cabir ve Selim aileleri arasında dönüşümlü olarak devam ettirilmiştir. Böylece yeni veraset geleneğine göre Kuveyt Şeyhi Cabir ailesinden ise veliaht Selim soyundan olmuştur (Peterson, 2001, s. 173-174; Ayhan, 2011, s. 8; Crystal, 1990, s. 37). Bu yeni anlayışla Mübarek ailesinin kolu yönetimde hakim olmuş ve barışçıl halefet Kuveyt'te kısmen iç istikrar sağlamıştır (Cordesman, 1997, s. 4).

Petrol sonrası Kuveyt siyasi yaşamını etkileyecek şekilde söz konusu topraklarda siyasi süreci, El-Sabah ailesi yanında politik gücü bulunan özellikle tüccar sınıfı ve bazı önde gelen kabile liderleri şeklindeki iç siyasi dinamikler yönlendirmiş ve dengelemiştir (Alnajjar, 2000, s. 243).

[‡]Şeyh Ahmet yönetiminin iki önemli gelişmelerinden biri petrolün keşfi diğeri ise Meclis (Majlis) hareketleridir. Bir dizi tüccar liderliğinde başlayan isyan, Bani Utub elitleri arasındaki siyasi ilişkileri yeniden yapılandırarak kısa ömürlü parlamentonun kurulmasıyla başarıya ulaşmıştır (Bkz. Salameh ve El-Sharah, 2011, s. 61-62; Crystal, 1992, s. 15-16).

2.2.Siyasi Yaşamın Diğer Aktörleri: Tüccar Sınıfı ve Kabileler

Petrol öncesi dönemde tüccar sınıfı ekonominin temel hakimini, işveren ve kentli grubu temsil etmiştir (Crystal, 1992, s. 72). Benzer etnik ve sosyal geçmişe sahip, ortak ekonomik çıkarlar etrafında bir araya gelmiş tüccarlar, Bani Utub soyundan, Sünni kimliğe sahip ve günümüz Kuveyt’inde Haddar olarak isimlendirilen yerleşik zengin ticaret ailelerinden meydana gelmiştir (Yom, 2011, s. 225; Longva, 2006, s. 173; Crystal, 1990, s. 37; El-Omar, 1997, s. 52). Özellikle 18. ve 19. yüzyıllar boyunca elit tüccar sınıfının daha da zenginleşmesine bağlı olarak Kuveyt, çöl ekonomisinin eşitlikçi yapı, norm ve değerlerinden pazar ekonomisinin daha az eşitlikçi yapı, norm ve değerlerine dönüşmüştür (Crystal, 1992, s. 73). Ticaret gemilerinin çoğunun ve deniz aşırı ticaret rotalarının hakimi, inci avcılığı, gemi yapımı ve antrepo faaliyetleriyle uğraşan, verginin kaynağı, inci sektöründe çalışan işgücünü kontrol eden ticari elitler (Hanieh, 2011, s. 41; Yom, 2011, 225), kendilerinin mali desteğine bağımlı bulunan şeyhin mutlak gücünü sınırlayacak şekilde toplumsal düzende söz hakkı elde etmişlerdir (Alnajjar, 2001, s. 190; Crystal, 1990, s. 33; Tetreault, 2011, s. 75). Sahip oldukları büyük servetlerle ekonomik hiyerarşinin zirvesinde bulunmaları El-Sabah ailesini yalnızca eşitler arasındaki ilk olarak görmelerine yol açmıştır (Hanieh, 2011, s. 41; Yom, 2011, s. 225). Kısacası ekonomik güç tüccarlar, yönetici üzerinde baskı aracı olarak kullanabileceği önemli bir zenginliğe sahip olmuş ve böylece yöneticinin baskıcı politikalarını ve ölçüsüz vergilendirmesini engelleyebilmişlerdir (Tetreault, 2000, s. 36; Foley, 2010, s. 16).

Kuveyt içinde ortak yönetim anlayışının gelişmesine yol açacak şekilde (Monroe, 1954, s. 271), şehir devletinin bekası için ihtiyaç duyduğu geliri karşılamak için tüccarlara bağımlı olan yönetici sınıf ile zenginliği yöneticilerin uygulayacağı politikalara bağımlı olan söz konusu tüccarlar arasında özel ilişki kurulmuştur.[§] İlişkide El-Sabah ailesinin siyasi özerkliği sınırlanacak şekilde tüccarların topraklarının güvenliğini sağlamak ve ilişkilerini sürdürmek karşılığında yönetici aile, gümrük vergileri, verilen avanslar ve hediyelerle tüccar sınıfı tarafından finanse edilmiştir (Monroe, 1954, s. 271). Özellikle Kuveyt’in çöle yakınlığı ve bir liman şehri olmasının rejimin imkanlarını sınırlaması El-Sabah ailesinin siyasi gücünün ekonomik gücü elinde bulunduran tüccar sınıfıyla bölüşülmesini zorunlu kılmıştır (Yom, 2011, 225; Crystal, 1992, s. 18). Petrol öncesi Kuveyt siyasi tarihi de El- Sabah ve tüccarlar arasında yaşanan anlaşmazlık ve uzlaşmanın dalgalarıyla geçmiştir (Hanieh, 2011, s. 42). Bu dalga sirkülasyonu içinde yönetici aile ile tüccarlar arasındaki ilişki iç ve dış koşullara paralel kimi zaman yoğunlaşmış kimi zaman gevşemişse de söz konusu tüccarlar, gerek ticari gerekse yönetime ilişkin diğer önemli konularda danışılan etkisi büyük bir grup olarak önemli siyasi gücü temsil etmişlerdir (El-Omar, 1997, s. 52, 58).

Ticaretin yanında oluşturdukları belediye ve çeşitli kurullarla modern siyasi aktörler olarak tüccarlar, yöneticinin kamu danışmanlığı, haber sözcüsü, şeyhe refakat etme gibi görevler üstlenirken tüccarların siyasi yetkileri de seçilmiş istişare meclisi ve karşılıklı danışma geleneği aracılığıyla şeyh tarafından kabul edilmiştir (Crystal, 1990, s. 44-45; Foley, 2010, 16). Diğer taraftan söz konusu kesim, verdikleri avanslarla kendilerine borçlu bırakılan kentli işgücünün çoğunu kontrol etmişlerdir (Yom, 2011, s. 225; Crystal, 1992, s. 73). Böylece iş verdikleri işçilerin tam sadakatine sahip olduklarından önemli sosyal gücü de ellerinde tutmuşlardır (Tetreault, 2000, s. 39). Sonuç olarak rejimin geleceğini belirleyen ve gönüllü katkı sağlayıcılar şeklinde nitelendirilen tüccarlar (Yom, 2011, s. 225) 1930’lu yıllara kadar

[§]El-Sabah ailesi, Kuveytli tüccarların gerçekleştirdikleri yoğun ticaret hacmi, Kuveyt’in Arabistan’ın güney ve doğusundan Suriye’ye mal taşıyan kervanların konakladığı liman olarak kullanılmasının sağladığı karlar ve ek olarak inci avcılığının sağladığı gelir ile hızlı ekonomik büyüme elde etmiştir (Abu Hakima, 1983, s. 7).

devlet gelirlerinin ana kaynağı ve 1950'lere kadar Kuveyt'in başlıca işveren kesimi olmayı sürdürmüşlerdir (Tetreault, 2000, s. 37-39). Tüccarların her alandaki nüfuzu, Kuveyt siyasetinin çoğu zaman bir tüccar sınıfı tarafından yönlendirilmesi sonucunu doğurmuştur (Hanieh, 2011, s. 42). Tüccarlar vergi vermelerinin karşılığında politik yaşama dair görüş bildirme ayrıcalığına sahip olmuş, başka bir deyişle vergilerle siyasi gücü satın almışlardır (Crystal, 1992, s. 18). Karşılıklı çıkarıya dayalı yürütülen tüccar-El-Sabah ilişkisi, Kuveyt siyasi geleneğini günümüze kadar etkileyecek şekilde devam etmiştir. Ancak petrol öncesi dönemde ödedikleri vergiyle yöneticinin gelirinin büyük çoğunluğunu karşılayan tüccar sınıfının söz konusu durumu petrol ile değişmiş, şeyh ile tacir kesimi arasındaki ekonomik bağımlılık ilişkisi tersine dönmüştür.

Şeyhliğin asıl kurucuları Bani Utub, göçebe kabile ailelerinden meydana geldiğinden kabile değerleri günümüze kadar sürecek şekilde Kuveyt'te önemli rol oynamıştır (Crystal, 1992, s. 75; Marine Corps Intelligence Activity, 2003, s. 13). Böylece Kuveyt'e siyasi ve toplumsal yapı, modern devlet şekline uymayacak şekilde kabile organizasyonuna dayalı olarak gelişmiştir (El-Omar, 1997, s. 45; El-İbrahim, 1975, s. 21). Şeyh, oluşturulan konsey ve komitelerin tümünün ya da çoğunun başkanı olduğundan merkezîyetçiliğin kabile yapısı Kuveyt devletinin ortaya çıkış sürecinde etkili olmuştur (El-Omar, 1997, s. 48). Diğer taraftan grup kimliği kan bağı ilkesine bağlı olarak tabi olunan kabile ile tanımlandığından sosyal ilişkilerin, yükümlülüklerin, bağlılıkların ve üye statülerinin merkezinde kabile olmuştur (Tetreault, 2000, s. 43). Tüccar sınıfının aksine Kuveyt şehrinin kenar mahallelerinde ve çöl bölgelerinde yaşayan kabileler ekonomik merkezin dışında yer almışlardır (Crystal, 1992, s. 75; Yom, 2011, s. 225).

20. yüzyılda kabilelerle olan siyasi müttefikliğinin şekillenmesine zemin oluşturacak şekilde El-Sabah yönetimi, 17. yüzyılın ikinci yarısında yerleşik hayata geçen ve askeri yeteneği bulunan birçok kabileyle iyi ilişkiler sürdürmüştür (Crystal, 1992, s. 10). Çok az kaynağa ve askere sahip Kuveyt yöneticileri, kendi meşruiyetlerini güçlendirmek için kabile liderlerinin desteğini gerekli gördüğünden söz konusu kesimle özel ilişki kurmuş, özellikle ticaret kervanlarını korumak ve Arap baskıncıların akınlarını defetmek için silahlı hizmet sağlamak konusunda kabilelere ihtiyaç duymuştur (Yom, 2011, s. 225). Ancak rejimin geleneksel ayağını oluşturan söz konusu kabile desteği, kendilerine yapılan mali katkıya ve muameleye göre değişkenlik göstermiş olup kabileler müttefiklerini kolayca değiştirdiğinden yönetici-kabile ilişkisi kırılğan bir yapıda devam etmiştir (El-Omar, 1997, s. 52).

2.3. İlk Demokratik Deneyim: 1921 Meclisi

Kuveyt günümüz siyasi yapısının şekillenmesinde önemli rol oynayan diğer bir siyasi deneyim tüccarların etkisiyle 1920'li yılların başında açılan ilk meclisidir. 20. yüzyılın başlarında El-Sabah ailesi, siyasi taleplerde bulunan kemikleşmiş kentli muhalefet hareketlerine sahne olmuştur (Yom, 2011, s. 222). Şeyh Mübarek döneminde İngiltere ile yapılan 1899 Anlaşması ile beraber Kuveyt'teki güç dengesinin değişerek ortak yönetim anlayışından dış güçler tarafından destek bulan bir çeşit otoriter anlayışa kayılması başta tüccar sınıfı olmak üzere Kuveyt'in etkili ailelerinin hoşnutsuzluğunun artmasına yol açmıştır (Salameh ve El-Sharah, 2011, s. 60). Gücü tek elde toplamaya çalışan Mübarek, bir taraftan kabilelerin desteğini sağlamlaştırmak için diğer taraftan tüccarların tepkisine yol açacak şekilde, kişisel harcamaları ve diğer Arap kabileleriyle savaştıkları Bedevi hizmetlilerinin askeri hareketliliğini sürdürmek için tüccarlardan daha fazla vergi talep etmiştir (Yom, 2011, s. 225). Bu uzantıda 1908'de Mübarek tüccarların işyerlerine yönelik kiralari arttırınca ve yeni gemi vergileri yanında gümrük vergilerini zorla toplamaya çalışınca iki taraf arasındaki gergin ilişkiler iyice bozulmuştur (Salih, 1992, s. 67; Crystal, 1992, s. 14; Tetreault, 2000, s. 37-39; Crystal, 1990, s. 41; Yom, 2011, s. 225). Ancak o dönem mevcut Suudi tehdidinin ve I. Dünya

Savaşı karşısında İngiltere'nin Osmanlıya akan malları önlemek amacıyla uyguladığı ablukanın Kuveyt'te yarattığı ekonomik kriz gibi dış güvenlik kaygılarının toplumu birleştirmesiyle iki kesim arasındaki gerginlik geçicidir (Crystal, 1990, s. 41).

Kuveyt'teki uzlaşma havası 1921'de Selim'in ölümüyle yeniden bozulmuştur. Mübarek'in ölümünün ardından çocuklarının hiçbir görüş alınmadan ve herhangi bir mücadele olmaksızın doğrudan başa gelmelerini yönetimin önemli güç elde etmesi şeklinde algılayan, böylesi gücü yöneticiye bırakmak istemeyen, yani El-Sabah ailesinin kendilerinden bağımsız nüfuz kazanmasını kabul etmeyen tüccarlar, Kuveyt'in ileri gelen vatandaşları arasında istişare sistemi kurulmasını talep etmişlerdir (Tetreault, 2000, s. 39). Tüccar sınıfının ileri gelenleri, 1921'de Şeyh Selim'in ölümünün ardından ülkenin yönetimine, özellikle şeyhin halefinin belirlenmesine yani veraset kararlarına tüccarların da dahil edilmesini öngören bir dilekçeyi El-Sabah ailesine sunmuşlardır (Crystal, 1992, s. 18; Crystal, 1990, s. 41). Tüccarlar, Mübarek'in uyguladığı vergi arttırma gibi politikalarla bir daha karşılaşmamak, gelecek ihlalleri önlemek, kısaca yöneticinin gücünü kontrol etmek adına yönetime gelen Şeyh Ahmet El-Cabir'den yasama ile iktidar arasında kesişen olarak görülebilecek resmi bir meclisin (Majlis) oluşturulmasını istemişlerdir (Tetreault, 2000, s. 39; Yom, 2011, s. 225).

Sonuçta eski ortak yönetim anlayışına dönük olarak 1921'de çok da başarı sağlamayan ancak Kuveyt demokratik deneyiminin başlangıç noktası sayılan, atanmışların yer aldığı Danışma Meclisi oluşturulmuştur (Alnajjar, 2000, s. 243). Meclis, toplumda önde gelen on iki kişiden meydana gelmiştir (Crystal, 1990, s. 41; Crystal, 1992, s. 18). Muhalefetin önde gelen tüccarları, kurulan meclisin onayından sonra yöneticinin başa gelebileceği konusunda ısrarcı olmuştur (Tetreault, 2000, s. 39). Siyasi yönetimde mevcut istişare geleneğinin sürdürülmesine yönelik olarak Ahmet Cabir, meclisin kurulmasından sonra söz konusu kişileri toplayarak bütün önemli konularda kendilerine danışacağını ve yeni meclisle beraber çalışacağını sözünü vermiştir (Crystal, 1990, s. 42; Crystal, 1992, s. 18). Meclis ciddi başarı elde edememekle beraber El-Sabah ailesinin gücün kaynağının halk olduğunu, yasamanın tek gücü meclisin onaylamadığı her türlü anlaşma ve imtiyazın geçersiz sayılacağını kabul etmesini sağlamıştır (Salameh ve El-Sharah, 2011, s. 61; Salih, 1991, s. 52).

Ahmet Cabir'in kısa bir süre sonra ölmesi karşısında geleceği tehlikeye giren meclis, Şeyh'in ölümünü takip eden iki ay içinde iç çekişmelere kurban giderek kaldırılmıştır (Crystal, 1990, s. 36, 42). Özellikle El-Sabah ailesi tarafından İngiltere'ye verilen petrol imtiyazları meclis tarafından sorgulanmaya başlayınca İngiltere'nin de desteğiyle Şeyh tarafından dağıtılmıştır (Salameh ve El-Sharah, 2011, s. 61; Salih, 1991, s. 52). Şeyh Mübarek tarafından başlatılan artan orandaki otoriter yönetime tüccarların gecikmiş bir cevabı olan meclis, tüccarları resmi, kurumsallaşmış karar alma sürecine kalıcı olarak enjekte etmeyi başaramamışsa da yüksek oranda siyasallaşmış ve örgütlenmiş bir tüccar toplumu yaratmıştır (Crystal, 1992, s. 18; Crystal, 1990, s. 42). Demokratik norm açısından ilk resmi girişimi temsil eden meclis, Kuveyt'te temsili hükümetin kurulması için devrimden ziyade reform şeklinde kendini gösterecek sonraki siyasi taleplere örnek teşkil etmiştir (Tetreault, 2000, s. 40; Crystal, 1992, s. 18). Söz konusu meclis Kuveyt toplumu içinde erken dönem siyasi farkındalık yaratarak petrol sonrasında oluşabilecek otoriter adımların engellenmesinde önemli ilk adımı oluşturmuştur.

Sonuç

18. yüzyılın ortalarından itibaren bağımsız bir siyasi varlık olarak ortaya çıkan Kuveyt'in kuruluş sürecinde El-Sabah ailesinin de dahil olduğu Bani Utub kabilesi önemli rol oynamıştır. Bani Utub kabilesini meydana getiren aileler yönetici olarak El-Sabah ailesini seçmişlerdir. El-Sabah ailesi yönetimi zorla ele geçirmeyip diğer ailelerin görüşü dahilinde iktidara geldiğinden mutlak monarşi kuracak bir güce sahip olamamıştır. Diğer taraftan El-

Sabah ailesinin ciddi bir zenginliğe de sahip olmaması ve söz konusu topraklarda ekonominin sınırlılık göstermesi, o dönem ekonominin motoru olan aydın tüccar sınıfının söz konusu ailenin gücünü sınırlamasına yol açmıştır. Yönetici aile, siyasi gücünü devam ettirmek konusunda ihtiyaç duyduğu gelirleri sağlamada tüccar sınıfına bağımlı olmuştur. Böylece, yukarıda da belirtildiği üzere El-Sabah ailesi yalnızca eşitler arasında ilk sırada yer almıştır. Kısacası 1921 Meclis deneyiminde de görüldüğü üzere o dönem ülke yönetimi monarşik olmaktan ziyade ortak yönetim anlayışı kapsamında yöneticinin seçimi de dahil olmak üzere yöneten ve yönetilen arasındaki istişareye dayalı yürütülmüştür. Diğer taraftan kabile anlayışın toplumun temel değerini oluşturması ve El-Sabah ailesinin ülke güvenliğini sağlamak konusunda tüccar sınıfı dışında kalan ve ülkenin daha yoksul kesimini oluşturan kabilelerin desteğine her zaman ihtiyaç duyması, askeri güç kabilelerin ve kabile değerlerin politik süreçte etkili olmasını beraberinde getirmiştir.

Sonuç olarak petrol öncesi dönemde ekonomik ve askeri gücü elinde barındıran sırasıyla tüccar sınıfı ve kabile liderlerine danışma geleneği yönetici aile El-Sabah'ın gücünü önemli ölçüde kısıtlamıştır. Günümüz Kuveyt'in monarşik yapısına rağmen meclisi ve anayasayı barındırması, ağır aksak işlemesine rağmen halkın siyasi sisteme dahil edilmesi sahip olunan ortak yönetim geleneğinin bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortak yönetim anlayışı halkın siyaset sahnesinden silinmesinin önüne geçen önemli faktörlerden birini oluşturmaktadır. Petrol sonrası dönemde ekonomik, sosyal ve siyasal güç gibi her alanda dengeler tamamen El-Sabah ailesinin lehine değişmiş olmakla beraber petrol öncesi yerleşik siyasi kültür tamamen değiştirilememiştir.

KAYNAKÇA

- Abdul Reda, A. R. (1991). A Summary of The Legal and Judicial System in The State of Kuwait. *Arab Law Quarterly*, 6(3), 267-279.
- Abu Hakima, A. M. (1983). *The Modern History of Kuwait: 1750-196*. London: Luzag.
- Ahmad, F. (1992). A Note on the International Status of Kuwait before November 1914. *International Journal of Middle East Studies*, 24(1), 181-185.
- Alnajjar, G. (2000). The Challenges Facing Kuwaiti Democracy. *Middle East Journal*, 54(2), 242-258.
- Alnajjar, G. (2001). Human Rights in A Crisis Situation: The Case of Kuwait after Occupation. *Human Rights Quarterly*, 23(1), 188-209.
- Anthony, J. D. ve Hearty, J. A. (1980). Eastern Arabian States: Kuwait, Bahrain, Qatar, the United Arab Emirates and Oman. D. E. Long ve B. Reich (Der.), *The Government and Politics of the Middle East and North Africa* içinde (ss. 129-163). Colorado: Westview Press.
- Assiri, A. (1990). *Kuwait's Foreign Policy: City-State in World Politics*. USA: Westview Press.
- Ayhan, V. (2011). Kuveyt Emirliği ve Türkiye: Bölgesel ve Küresel Güç Mücadelesinin Odağındaki Bir Krallık. *IMPR Rapor*, 5, 1-24.
- Cordesman, A. H. (1997). *Kuwait: Recovery and Security After the Gulf War*. USA: Westview Press.
- Crystal, J. (1990). *Oil and Politics in the Gulf: Rulers and Merchants in Kuwait and Qatar*. London: Cambridge University Press.
- Crystal, J. (1992). *Kuwait: The Transformation of an Oil State*. USA: Westview Press.
- Crystal, J. (1994). Kuwait. H. C. Metz (Der.), *Persian Gulf States: Country Studies/Area Handbook Series* (3. bs.) içinde (ss. 41-105). Washington: Federal Research Division. of Library of Congress,

- El-İbrahim, H. (1975). *Kuwait: A Political Study*. Kuwait: Kuwait University.
- El-Omar, F. A. (1997). *Bureaucracy, State and Development in Kuwait and Arab Gulf States: A Comparative Study*. Pakistan: Institute of Policy Studies.
- El-Sabah, Y.S.F. (1980). *The Oil Economy of Kuwait*. London: Kegan Paul Int. Td.
- Foley, S. (2010). *The Arab Gulf States: Beyond Oil and Islam*. USA: Lynne Rienner Publishers.
- Hanieh, A. (2011). *Körfez Ülkelerinde Kapitalizm ve Sınıf*. (B. Ahıska ve S. Dođan, Çev.). Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Longva, A. N. (2006). Nationalism in Pre-Modern Guise: The Discourse on Hadhar and Badu in Kuwait. *International Journal of Middle East Studies*, 38(2), 171-187.
- Marine Corps Intelligence Activity. (2003). Cultural Intelligence For Military Operations: Kuwait. *M CIA*, 1-20.
- Middle East Research and Information Project (1975). Kuwait. *MERIP Reports*, 36, 5-6.
- Monroe, E. (1954). The Shaikhdom of Kuwait. *Royal Institute of International Affairs 1944*, 30(3), 271-284.
- Ok, S. T. ve Sobutay, T. (1999). *Kuveyt Ülke Etüdü*. 13, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Peterson, J. E. (1991). The Arabian Peninsula in Modern Times: A Historiographical Survey. *American Historical Review*, 96(5), 1435-1449.
- Peterson, J. E. (2001). Succession in the States of The Gulf Cooperation Council. *The Washington Quarterly*, 24(4), 173-174.
- Salameh, M. T. B. ve El-Sharah, M. K. (2011). Kuwait's Democratic Experiment: Roots, Reality, Characteristics, Challenges and the Prospects for the Future. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 5(3), 57-81.
- Salih, K. O. (1991). Kuwait: Political Consequence of Modernization, 1750-1986. *Middle Eastern Studies*, 27(1), 46-66.
- Salih, K. O. (1992). The 1938 Kuwait Legislative Council. *Middle Eastern Studies*, 28(1), 66-100.
- Tetreault, M. A. (2000). *Stories of Democracy: Politics and Society in Contemporary Kuwait*. New York: Columbia University Press.
- Tetreault, M. A. (2011). Bottom-Up Democratization in Kuwait. Tetreault, M. A., G. Okruhlik ve A. Kapiszewski (Der.), *Political Change in the Arap Gulf States, Stuck in Transition* içinde (ss. 73-97). USA: Lynne Rienner Publish.
- Wilson, A. (1927). A Periplus of the Persian Gulf. *The Geographical Journal*, 69(3), 235-255.
- Yom, S. L. (2011). Oil, Coalitions, and Regime Durability: the Origins and Persistence of Popular Rentierism in Kuwait. *Studies in Comparative International Development*, 46, 217-241.